

**ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ในรอบหนึ่งทศวรรษตาม
พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551: กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ**
**The Ability of Community Organization to Solving Area Problem, According to the
Federation of Community Organizations Act BE 2551: A Case Study of Chaiyaphum
Community Organization Council**

อนุสรณ์ พัฒนาศานต์¹

Anusorn Phattanasarn¹

Corresponding author's E-mail: anusorn_phat@hotmail.com

(Received: May 15, 2020; Revised: July 17, 2020; Accepted: August 13, 2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ในรอบหนึ่งทศวรรษ ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551: กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาและวิเคราะห์พัฒนาการและบทบาทของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ในรอบ 10 ปี ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 2) ศึกษาประเด็นปัญหาสำคัญในการผลักดันเป็นวาระนโยบายระดับชุมชนและระดับจังหวัดตลอดจนกลไกการบริหารงานของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2551 – พ.ศ. 2561 และ 3) ศึกษาผลของการผลักดันนโยบายและแผนงานที่นำไปปฏิบัติและผลการเปลี่ยนแปลงจากนโยบายของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2551 – พ.ศ. 2561 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิมีมาก่อนปี พ.ศ. 2551 ตามสภาพปัญหาและความต้องการที่หลากหลายของพื้นที่ตำบลต่างๆ เป็นหลักประกอบไปด้วย ความต้องการสวัสดิการชุมชน ปัญหาการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่อยู่อาศัย และปัญหาที่ดินทำกิน ภายหลังการเกิดขึ้นของพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 องค์กรชุมชนจดทะเบียนในรูปของสภาองค์กรชุมชนตามกฎหมายโดยมีขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิเป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานกิจกรรม และได้รับการสนับสนุนทุนดำเนินกิจกรรมจากหน่วยงานภายนอก 2) การผลักดันนโยบายระดับชุมชนและระดับจังหวัดพบว่า หน่วยงานราชการระดับจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความไม่เข้าใจบทบาทของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิจึงยังไม่มีแนวทางและสถานที่ประสานงานที่แน่นอน ต่อมาสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเข้ามาช่วยเหลือให้เกิดทิศทางการพัฒนาจึงดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้ 3) นโยบายและผลของการเปลี่ยนแปลงจากนโยบายที่ผลักดันของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิต่อหน่วยงานระดับจังหวัดมีลักษณะการประสานงานและพึ่งพาหน่วยงานจากภายนอกคือ หน่วยงานราชการในระดับจังหวัดและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมีผลให้นโยบายอยู่ในกรอบของการกำหนดกิจกรรมตามแหล่งทุนกำหนดมากกว่าผลักดันปัญหาขึ้นมาจากพื้นที่โดยตรง พื้นที่ที่มีปัญหาความต้องการที่แตกต่างจากการกำหนดแนวทางของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจะไม่สามารถเสนอความต้องการให้เป็นประเด็นหลักของการผลักดันนโยบายได้

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

¹ Lecturer, Public Administration Program, Faculty of Political Science, Chaiyaphim Rajabhat University

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ คือ ไม่ควรมีการกำหนดลักษณะกิจกรรมให้สภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ดำเนินการในพื้นที่ของตน ควรจะให้สภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิเป็นผู้กำหนดปัญหาด้วยตนเองเพื่อผลักดันเป็น นโยบายในระดับจังหวัด และหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความใส่ใจต่อกิจกรรม ของสภาองค์กรชุมชนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน

คำสำคัญ: สภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 การผลักดันนโยบาย

Abstract

There are 3 objectives of the research entitled “The Ability of Community Organization in Solving Area Problem according to the Federation of Community Organizations Act B.E. 2551: A Case Study of Chaiyaphum Community Organization Council”: 1) to study and analyze the development and the roles of Chaiyaphum Community Organization Council in the past 10 years under the Federation of Community Organizations Act B.E. 2551, 2) to study the key issues in advocating for being the community and provincial policies as well as the mechanism of management of the community organization procession in Chaiyaphum province from 2008-2018, and 3) to study the results of the policy advocacy and the implementation of plan and the results of the policy change of Chaiyaphum Community Organization Council from 2008-2018 by using qualitative research methodology.

The results of the research were as follows. 1) Chaiyaphum Community Organization was before Federation of Community Organizations Act B.E. 2551, including community welfare, environmental resource management and solutions for area and land problems. This led to the emergence of Federation of Community Organizations Act B.E. 2551 and sign to be Chaiyaphum Community Organization Council under Chaiyaphum community organization procession. 2) In terms of the key issues in advocating for community and provincial policies, at the initial phase of the Federation of Community Organizations Act B.E. 2551, there was a variety of issues. Moreover, the government agencies and the general public did not understand the roles of Chaiyaphum Community Organization Council. As for the mechanism of administration of the community organization procession, Chaiyaphum Province did not have any guidelines and the exact location for coordination. After 2014 to the present, Community Organizations Development Institute has supervised for the development directions, so the activities can be continuously organized. 3) For the policy and the results of the changes from the policy advocacy of Chaiyaphum Community Organization Council on the provincial agencies, there were coordination with and dependence on external agencies. As a result, the policy was in the framework of activity determination rather than pushing problems directly from the area.

The recommendations from this research are as follows. The activities should not be set for Chaiyaphum Community Organization Council to proceed in its area. The external agencies should determine the problems that are from the needs of the areas in order to push into the policy at the provincial level.

Keywords: Chaiyaphum community organization, the federation of community organizations act B.E. 2551, policy advocacy

ความเป็นมาของปัญหา

การพัฒนาประเทศที่เห็นได้จากการเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ตั้งแต่ปี 2504 เรื่อยมา ส่งผลให้การพัฒนาประเทศไทยเปลี่ยนฐานการพัฒนาทางการเกษตรแบบพออยู่พอกิน มาเป็นการเกษตรเชิงพาณิชย์ และมุ่งไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ผลของการพัฒนาดังกล่าวก่อให้เกิดการพัฒนาในภาพรวมที่ต่อเนื่อง การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมและการบริการในเขตเมือง ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวสามารถพัฒนาขีดความสามารถของตนอย่างรวดเร็วกระทั่งรวมตัวกันเป็นกลุ่ม สมาคม และเครือข่าย ความสามารถดังกล่าวส่งผลให้อุตสาหกรรมเจริญเติบโตและมีบทบาทที่ทวีความสำคัญ สภาพดังกล่าวทำให้ธุรกิจเอกชนมีการพัฒนาอย่างมีพลังและเป็นระบบ ขณะที่ภาคชนบทกลับอ่อนแอและตกอยู่ในสถานการณ์ที่เสียเปรียบ เกิดภาวะยากจนและล้าหลัง ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบทขยายตัวมากขึ้น การเติบโตของเมืองไม่ได้เกื้อหนุนการพัฒนาชนบทเท่าที่ควร นอกจากนี้การพัฒนากาเมืองตามแผนการพัฒนาของรัฐยังส่งผลให้เกิดปัญหาความยากจน ตลอดจนปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ตัวอย่างเช่น หลังวิกฤตการณ์ปี พ.ศ. 2540 การเคลื่อนไหวเรียกร้องให้รัฐแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาต่างๆ กว้างขึ้นมาก เฉพาะครึ่งปีแรกของ พ.ศ. 2541 มีกลุ่มชาวบ้านเดินทางมาร้องเรียนหน้าทำเนียบรัฐบาลถึง 200 ครั้ง (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2548) จะเห็นได้ว่า การเจริญเติบโตที่กระจุกอยู่ที่ภาคเมื่อนั้นกลับทำให้ภาคชนบทล้าหลังและเสื่อมโทรมด้านทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงคุณภาพชีวิตด้านอื่นๆ ก่อให้เกิดการลุกขึ้นทบทวน

บทบาทและความสำคัญของสิทธิและความอยู่รอดภายใต้บริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันเสียใหม่

การรวมกลุ่มของชุมชนท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างอำนาจในการต่อรองไม่ว่าจะเป็นการต่อรองเพื่อผลประโยชน์คือความอยู่รอดของเศรษฐกิจและสังคมภายในชุมชน การเรียกร้องและต่อรองการดำเนินนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน ตลอดจนการรวมกลุ่มเพื่อสร้างกิจกรรมด้านอาชีพ และเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้านต่างๆ นับว่าได้รับการกล่าวถึงค่อนข้างมากในปัจจุบัน นอกจากนี้รัฐยังสนับสนุนและส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในรูปแบบของการรวมกลุ่ม เห็นได้จากรัฐธรรมนูญฉบับปี 2550 ส่วนที่ 12 ว่าด้วยเรื่องของ “สิทธิชุมชน” นั้นได้ระบุไว้ในมาตรา 66 ว่าบุคคลซึ่งรวมตัวกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ฟื้นฟูประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมรวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน และ มาตรา 67 ที่กล่าวถึงสิทธิที่จะร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีวิตอย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตน

การรวมกลุ่มของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ก็เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนตนเอง คำว่า “ชุมชน” จึงมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นเห็นได้จากการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหมวดที่ว่าด้วยเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการที่สามารถรวมกลุ่มเป็นสมาคม กลุ่ม

สโมสร ชุมชน เพื่อประกอบกิจกรรมที่เสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน หรือแม้แต่ความพยายามขับเคลื่อนกฎหมายที่สำคัญๆ คือพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนซึ่งจะเป็นตัวกำหนดทิศทางที่สำคัญในอนาคตข้างหน้า ซึ่งขบวนการองค์กรชุมชนได้เคลื่อนไหวในการขับเคลื่อนเรื่องดังกล่าวมายาวนานกว่าสามทศวรรษ ไม่ว่าจะเป็นงานพัฒนาเกี่ยวกับออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ กลุ่มการเกษตร ธุรกิจชุมชน ไปจนกระทั่งประเด็นเกี่ยวกับการรณรงค์ต่อต้านโครงการของรัฐในอันที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อมในทศวรรษที่ผ่านมา และที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต นอกจากการให้ความสำคัญไว้ในหมวดหมู่ที่บรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับ พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 จนมาถึงฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2560

การผลักดันความเป็น “ชุมชน” ไปสู่รูปธรรมที่สามารถจับต้องและมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาแก้ปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชนโดยการกำหนดขึ้นเป็นพระราชบัญญัติก็คือ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ที่ทำให้ “ความเป็นองค์กรของชุมชน” ได้มีตัวตนทางกฎหมายที่เกิดการยอมรับ จากหน่วยงานราชการ และเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เสนอปัญหาและผลักดันเป็นแผนงานในทางปฏิบัติ

นอกจากนี้ ยังเป็นการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายด้านนโยบายสาธารณะเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายท้องถิ่นที่จะตอบสนองต่อการดำเนินชีวิตของชุมชนเองจึงนับได้ว่าเป็นการริเริ่มผลักดันการแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อตอบ “โจทย์” ของความต้องการที่แท้จริงในชุมชนคือการให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะซึ่ง การมีส่วนร่วมในนโยบายอาจแบ่งได้เป็น 4 ระดับตามที่ Kraft and Furlong (2007) ได้แบ่งไว้คือ

1. ตัวแบบการวิจารณ์ (Commentary model) ที่ให้ประชาชนวิจารณ์นโยบายแต่ผู้กำหนดนโยบายและผู้สนับสนุนยังคงมีบทบาทครอบงำการกำหนดนโยบาย

2. ตัวแบบการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning model) ที่เป็นการให้ประชาชนเรียนรู้ข้อเสนอนโยบายและให้คำแนะนำได้

3. ตัวแบบวางแผนร่วมกัน (Joint planning model) ที่ให้ประชาชนร่วมสนทนากับผู้กำหนดนโยบายและนักวางแผนตลอดจนการทำงานร่วมกัน

4. ตัวแบบประชาธิปไตยแบบถกแถลง (Deliberative democracy) ที่ประชาชนมีบทบาทอย่างมากในการอภิปรายกันเองโดยอภิปรายกับผู้กำหนดนโยบายในฐานะที่เป็นส่วนสำคัญของการตัดสินใจหรือทำให้นโยบายได้รับความชอบธรรม

เมื่อพิจารณาจากระดับของการมีส่วนร่วมในนโยบายข้างต้น ประกอบกับกระแสประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจนั้นแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาตลอดจนการริเริ่มผลักดันและกำหนดแนวนโยบายหรือแผนงานระดับชุมชนให้เกิดรูปธรรมในการนำไปใช้เพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนได้จะต้องสนองตอบต่อความต้องการของชุมชนโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทั้งในทางปฏิบัติการในพื้นที่และเชิงวิชาการดังที่ เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ (2552) วิเคราะห์และคาดการณ์แนวโน้มการศึกษาและแนวทางการปฏิบัติของนโยบายสาธารณะไว้คือ 1) ศึกษาและทำความเข้าใจประชาธิปไตยแบบถกแถลงและการวิเคราะห์นโยบายแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น 2) ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นมากขึ้น 3) สนใจชุมชนและเกิดแนวคิดนโยบายที่อาศัยฐานชุมชนมากขึ้น 4) สนใจเรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น 5) สนใจการใกล้เคียงและสันติวิธีมากขึ้น และ 6) สนใจสังคมเครือข่ายและเครือข่ายนโยบายมากขึ้น

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอการเปลี่ยนแปลงเชิงศักยภาพของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิภายหลังมีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พุทธศักราช 2551 ที่ประกาศใช้มาแล้ว ครบ 10 ปี หรือ 1 ทศวรรษในปี พ.ศ. 2561 ว่าส่งผลให้ชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงไปใน

ทิศทางใดบ้าง โดยเฉพาะบทบาทและการทำหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จากเดิมภายหลังมีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 รวม 14 สภาองค์กรชุมชนในระยะแรกๆ คือ ปี พ.ศ. 2551 - 2553 มาเป็นจำนวน 69 สภาองค์กรชุมชน (พ.ศ. 2558) และเพิ่มจำนวนเป็นทั้งสิ้น 104 สภาองค์กรชุมชนใน 16 อำเภอเพื่อนำเสนอภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงชุมชนของจังหวัดชัยภูมิโดยกำหนดขอบเขตของระยะเวลาไว้ 10 ปี ตั้งแต่ช่วงเวลา พ.ศ. 2551 – พ.ศ. 2561

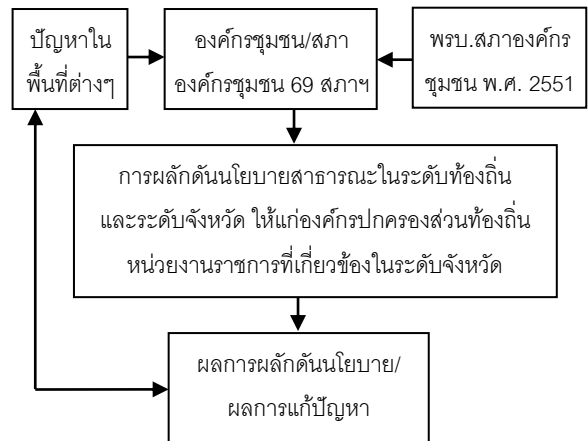
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาและวิเคราะห์พัฒนาการและบทบาทของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ในรอบ 10 ปี ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551
2. ศึกษาประเด็นปัญหาสำคัญในการผลักดันเป็นวาระนโยบายระดับชุมชนและระดับจังหวัดตลอดจนกลไกการบริหารงานของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2551 – พ.ศ. 2561
3. ศึกษาผลของการผลักดันนโยบายและแผนงานที่นำไปปฏิบัติและผลการเปลี่ยนแปลงจากนโยบายของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ พ.ศ. 2551 – พ.ศ. 2561

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย (Conceptual framework)

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิด 5 แนวคิด ประกอบด้วย 1) แนวคิดประชาสังคม (Civil society) 2) แนวคิดการเมืองภาคพลเมือง/ประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy) 3) แนวคิดประชาธิปไตยชุมชนแบบร่วมปรึกษาหารือ (Deliberative democracy) 4) แนวคิดเครือข่ายนโยบาย (Policy networks) และ 5) แนวคิดสิทธิชุมชน (Community right) เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และอธิบายการวิจัยครั้งนี้ โดยจะนำแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวทางในการนำไปใช้อธิบายงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้กำหนด

กรอบการวิจัยไว้ ซึ่งกรอบการวิจัยที่จะนำไปใช้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบเป็นแผนภาพไว้ดังนี้

จากแผนภาพด้านบนสามารถอธิบายได้ว่า ปัญหา และความต้องการของพื้นที่ต่างๆ นำไปสู่การรวมตัวแก้ปัญหาในลักษณะองค์กรชุมชนขึ้น พร้อมกับการเกิดพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีสิทธิด้านต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดให้ โดยจดทะเบียนองค์กรชุมชน และเชื่อมโยงกันขึ้นในรูปแบบสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ และมีลักษณะกิจกรรมที่ผ่านการร่วมปรึกษาหารือของสภาองค์กรชุมชนในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมในภาคประชาชนต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะในระดับต่างๆ ในลักษณะเครือข่ายนโยบาย นำไปสู่การผลักดันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอันเป็นผลจากการผลักดันในลักษณะของแผนงานชุมชน โครงการระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด เพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการในพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้เวลาเก็บข้อมูลและทำการวิจัยรวมทั้งสิ้น 12 เดือน โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนในการทำวิจัย

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary research)

รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการจากหนังสือ ตำรา เอกสาร สิ่งตีพิมพ์ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ บทสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551

2. การวิจัยภาคสนาม (Field research) รวบรวม

ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (Interview method) สัมภาษณ์เชิงลึก (Deep interview) จากการรอบที่กำหนดไว้ให้ได้คำตอบที่ตรงตามวัตถุประสงค์ จากกรรมการในสภาองค์กรชุมชนที่ทำการศึกษา และสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ (Key person) เช่น ประธานสภาองค์กรชุมชน หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 104 สภาองค์กรชุมชนใน 16 อำเภอ และตัวแทนสภาองค์กรชุมชนฯ ละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 208 คน เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้เสนอภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงชุมชนของจังหวัดชัยภูมิโดยกำหนดขอบเขตของระยะเวลาไว้ 10 ปี คือ ศึกษาตั้งแต่ช่วงเวลา พ.ศ. 2551 – พ.ศ. 2561 โดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ การสัมภาษณ์ (Interview) แบบมีโครงสร้าง และนำไปสู่การสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดรอบด้าน

2. การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ผลการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ จากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยประมวลความคิดเห็นเห็นของฝ่ายต่างๆ จากกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้เห็นความคิดเห็นที่สอดคล้อง ความเหมือน ความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์ในแต่ละกลุ่ม แต่ละข้อที่ทำการสัมภาษณ์ และนำเสนอวิเคราะห์เรียบเรียงอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์การศึกษาทั้ง 3 ข้อดังต่อไปนี้

1. องค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิเกิดขึ้นตามสภาพปัญหาของพื้นที่แต่ยังไม่มีการจดทะเบียนจัดตั้งมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2551 มีความหลากหลายของสภาพปัญหา เช่น ปัญหาเรื่องดิน น้ำ ป่า ทรัพยากรธรรมชาติ รวมไปถึงปัญหาของที่อยู่อาศัย และรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 เกิดเป็นสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดชัยภูมิที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะโครงการแก้ปัญหาชุมชน โดยสัมพันธ์กับหน่วยงานที่ให้ทุนสนับสนุนและกำกับดูแล โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลาดังนี้

ช่วงที่ 1 พ.ศ. 2551 – 2554 หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ได้มีการยื่นจดทะเบียนจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลต่างๆ ขึ้นในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ รวม 14 สภาองค์กรชุมชนตำบล โดยได้รับการหนุนเสริมงบประมาณดำเนินโครงการจากกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า และมีสภาพพัฒนาการเมืองกำกับดูแลกิจกรรม ลักษณะกิจกรรมเป็นไปตามการเสนอโครงการบรรเทาความเดือดร้อนสรุปได้คือ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อดูแลกันภายในชุมชน การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งน้ำ แนวทางการจัดการที่ดินทำกินโดยชุมชน การสร้างและสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ความเป็นพลเมือง ช่วงที่ 1 สิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2554 เมื่อกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองยุติบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณดำเนินกิจกรรมลงส่งผลให้กิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการพื้นที่ที่หลากหลายได้ยุติลงตามไปด้วย

ช่วงที่ 2 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เป็นหน่วยงานหลักที่สนับสนุนทุนดำเนินกิจกรรมในปี พ.ศ. 2555 – 2557 ลักษณะกิจกรรมกำหนดจากบทบาท

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนที่เข้ามาทำหน้าที่กำกับดูแล สนับสนุนทุนดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนตำบลต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิต่อกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง แนวทางการดำเนินกิจกรรมมุ่งเน้นไปที่กองทุนสวัสดิการชุมชน การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของพื้นที่จังหวัดชัยภูมิแบบมีส่วนร่วม และปฏิบัติการ กิจกรรมโครงการบ้านพอเพียงชนบทที่ขยายพื้นที่ให้ครอบคลุมยังพื้นที่ชนบทเน้นการซ่อมแซมบ้านผู้ยากไร้ที่เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนและสมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบลต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ช่วงที่ 2 นี้สิ้นสุดลงในปีที่มีการยุบเลิกสภาพัฒนาการเมืองที่สัมพันธ์กับสภาองค์กรชุมชน ในปี พ.ศ. 2557 ถือเป็นการสิ้นสุดของช่วงเวลาที่สองนี้

ช่วงที่ 3 คือช่วงเวลาของการขยายจำนวนสภาองค์กรชุมชนตำบลเต็มพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ กำหนดกรอบการทำงานมาจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ทำหน้าที่กำกับดูแลต่อเนื่องจากช่วงที่ 2 เริ่มจากปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เน้นการส่งเสริมให้มีการจดทะเบียนจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลให้ขยายเต็มทุกพื้นที่ในจังหวัดชัยภูมิก่อให้เกิดสภาองค์กรชุมชนจำนวนทั้งสิ้น 104 สภาองค์กรชุมชนตำบลในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จำนวนสภาองค์กรชุมชนตำบลที่เกิดขึ้นจำนวนมากแต่จำกัดกรอบการของงบประมาณตามแนวทางของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ทำให้กิจกรรม ไม้มีความหลากหลายในการตอบสนองพื้นที่ตำบลต่างๆ เท่าที่ควร

2. ประเด็นสำคัญในการผลักดันนโยบายระดับชุมชนและระดับจังหวัด พบว่า ระยะเริ่มแรกของการมีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มีการผลักดันแนวทางการแก้ปัญหาหลากหลายประเด็นจากพื้นที่ต่างๆ เข้าสู่การเสนอเป็นแผนงานชุมชนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ แต่ไม่มีการตอบรับ เนื่องจากความไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนทำให้

แผนงานไม่ได้รับการบรรจุเป็นแผนพัฒนาตำบล กระทั่งมีการเข้ามาหนุนเสริมของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนยกระดับศักยภาพผู้ปฏิบัติงานสภาองค์กรชุมชนตำบลต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิในการจัดทำแผนงานชุมชน การสร้างกลไกเครือข่ายภาคีระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบลต่างๆ กับหน่วยงานราชการ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และทักษะในการดำเนินงานและกิจกรรมเชิงพัฒนา จึงดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้

3. นโยบายและผลของการเปลี่ยนแปลงจากนโยบายที่ผลักดันของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิต่อหน่วยงานระดับจังหวัด พบว่ามีลักษณะการประสานงานและพึ่งพาหน่วยงานจากภายนอกคือ หน่วยงานราชการในระดับจังหวัดและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนส่งผลให้นโยบายต่างๆ ของสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดชัยภูมิจำกัดอยู่ในกรอบของการถูกกำหนดกิจกรรมให้ดำเนินการมากกว่าผลักดันปัญหาขึ้นมาจากพื้นที่โดยตรง พื้นที่ที่มีปัญหาความต้องการที่แตกต่างจากการกำหนดแนวทางของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจะไม่สามารถเสนอความต้องการให้เป็นประเด็นหลักของการผลักดันนโยบายในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับตำบล จนถึงระดับจังหวัดได้ ดังนั้นแม้ว่าจะมีสภาองค์กรชุมชนตำบลเกิดขึ้นอย่างมากมายหลายเท่าตัวในจังหวัดชัยภูมิรวมทั้งสิ้นถึงปัจจุบัน 104 สภาองค์กรชุมชนตำบล แต่การเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่นั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ถูกกำหนดกรอบให้ดำเนินการ นอกจากนี้การประสานงานกับหน่วยงานราชการยังเป็นในเชิงของการขอความร่วมมือที่ไม่มีลักษณะเท่าเทียมหรือกดดันได้อย่างเพียงพอ ผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงเกิดขึ้นตามกรอบที่ถูกกำหนดแนวทางไว้โดยหน่วยงานที่สนับสนุนงบประมาณ นอกจากนี้ กิจกรรมที่เป็นความต้องการของพื้นที่ที่แท้จริงก็ยังเป็นเพียงความสำคัญลำดับรองๆ ลงไป

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ในรอบหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมา ทำหน้าที่ตามบทบาทที่กฎหมายกำหนดให้ คือ ดำเนินกิจกรรมในลักษณะ “ความร่วมมือ” กับหน่วยงานอื่นตามกรอบที่หน่วยงานสนับสนุนทุนกำหนดให้ ปัญหาที่ได้รับการแก้ไขและบรรเทาคือปัญหาที่ถูกกำหนดให้ดำเนินการจากสถาบันแหล่งทุน เช่น การแก้ปัญหาซ่อมแซมที่อยู่อาศัยให้ผู้ยากไร้ การเยียวยาผู้ป่วยติดเตียง การสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน ส่วนปัญหาอื่นๆ ที่นอกเหนือจากกรอบที่กำหนดไว้ แม้ว่าจะจะเป็นปัญหาและความต้องการของพื้นที่ที่แท้จริงยังไม่ได้รับการแก้ไข เช่น ปัญหาด้านที่ดินทำกิน ปัญหาการจัดการแหล่งน้ำ เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการวิจัยสามารถอภิปรายผลโดยได้ดังนี้

1. พัฒนาการและบทบาทของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 – 2561 รวมเป็นระยะเวลา 10 ปี หรือ 1 ทศวรรษของการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ในระยะแรกและมีกิจกรรมพัฒนาพื้นที่ที่ตอบสนองปัญหาอย่างหลากหลาย แม้ว่าจะมีความไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดชัยภูมิ สิ่งที่น่าสนใจคือสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนไม่ได้กำหนดงบประมาณว่ามาจากไหน ส่งผลต่อการพัฒนาในระยะแรกเริ่มที่ต้องขอรับการสนับสนุนทุนในการดำเนินกิจกรรมจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองในระยะแรก ต่อมาเมื่อกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองยุติลง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเข้ามากำกับดูแลและหนุนเสริมงบประมาณแต่ก็จำกัดตามกรอบและแนวทางการดำเนินการทำให้ปัญหาหลายๆ อย่างๆ ของหลายๆ พื้นที่

ที่ไม่ตรงตามกรอบงบประมาณที่กำหนดให้ไม่สามารถแก้ไขได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ หิรัญญ์ หิรัญญพิพัฒน์ (2551) ที่ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีสภาองค์กรชุมชน ตำบลหนองสางห้วย จังหวัดสุพรรณบุรี ที่พบว่ารัฐกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่นแต่ไม่ได้กำหนดงบประมาณให้ทำให้้องค์กรชุมชนต้องแสวงหางบประมาณเอง นอกจากนี้ยังขาดหน่วยงานสนับสนุนหลักในพื้นที่ทำให้การพัฒนาไม่ครอบคลุมทุกด้าน รัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อการบริหารงานให้สภาองค์กรชุมชนเป็นการเฉพาะตามสมควรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น

การเข้ามามีบทบาทหนุนเสริมสภาองค์กรชุมชนตำบลต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ในช่วงที่ 2 และช่วงที่ 3 คือปี พ.ศ. 2555 มาจนถึงปัจจุบันพบว่าเร่งรัดการจดทะเบียนจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนจำนวนมาก จาก 14 สภาองค์กรชุมชนของจังหวัดชัยภูมิในระยะแรกมาเป็น 69 สภาองค์กรชุมชน และเมื่อทำการวิจัยมาถึงปี พ.ศ. 2561–2562 พบว่าการเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อย่างต่อเนื่องเป็น 104 สภาองค์กรชุมชนตำบลในจังหวัดชัยภูมิ การเร่งรัดมากเกินไปในขณะที่พื้นที่ยังมีความพร้อมและความเข้าใจส่งผลให้เกิดความไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ หิรัญญ์ หิรัญญพิพัฒน์ (2551) ชำงต้นที่พบข้อบกพร่องคล้ายกันนี้ว่า การจดทะเบียนเป็นสภาองค์กรชุมชนนั้นภาครัฐไม่ควรเร่งรัดให้ชุมชนทำการจดทะเบียนเป็นสภาองค์กรชุมชนในขณะที่ยังมีความพร้อมไม่เพียงพอและ ควรมีการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาคเอกชนหรือหน่วยงานอิสระอื่นนอกเหนือจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อสนับสนุนบทบาทของสภาองค์กรชุมชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน

2. ประเด็นสำคัญในการผลักดันนโยบายระดับชุมชนและระดับจังหวัดพบว่า ระยะเริ่มแรกของการมีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 มีการผลักดันแนวทางการแก้ปัญหาหลายประเด็นจากหลายพื้นที่เสนอเป็นแผนงานชุมชนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ไม่มีการตอบรับ เนื่องจากความไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนทำให้แผนงานไม่ได้รับการบรรจุเป็นแผนพัฒนาตำบล กระทั่งมีการเข้ามาหนุนเสริมของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนยกระดับศักยภาพผู้ปฏิบัติงานสภาองค์กรชุมชนตำบลในการจัดทำแผนงานชุมชน การสร้างกลไกเครือข่ายภาคีระหว่างสภาองค์กรชุมชนตำบลต่างๆ กับหน่วยงานราชการ ทำให้เกิดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และทักษะในการดำเนินงานจึงดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้ ประเด็นดังกล่าวนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัญญวัฒน์ กระทุมเขต (2556) ที่พบว่าแนวทางและมาตรการการนำนโยบายชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง ไปใช้ในการปฏิบัติที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของจังหวัดจันทบุรี คือการส่งเสริมสภาองค์กรชุมชนตำบลให้เป็นกลไกสนับสนุนในการกระจายอำนาจ ประสานพลังภาคีร่วม ซึ่งประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปกครองท้องที่ สภาองค์กรชุมชนตำบล กลุ่มองค์กร ชุมชน และหน่วยงานราชการ ร่วมกันสร้างกติกาข้อตกลงร่วมของชุมชน ผู้การออกเป็นข้อบัญญัติท้องถิ่น และผลักดันนโยบายชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองให้กำหนดเป็นนโยบายสาธารณะที่ประสบผลสำเร็จมากกว่าการกำหนดมาจากหน่วยงานภายนอกซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นคล้ายกับ ปัญญวัฒน์ กระทุมเขต (2556) คือควรจะมีหน่วยงานภาควิชาการหนุนเสริมและเสริมสร้างความเข้าใจบทบาทของสภาองค์กรชุมชน อย่างไรก็ตาม ลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวราบเชิงการประสานงานแต่ยังขาดแนวราบในเชิงอำนาจที่สภาองค์กรชุมชนไม่มีลักษณะบังคับเหมือนองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการ ในส่วนนี้คงจะต้องหาทางออกเพื่อให้การผลักดันหรือเสนอประเด็นปัญหาได้รับความสนใจมากขึ้นต่อไป

3. นโยบายและผลของการเปลี่ยนแปลงจากนโยบายที่ผลักดันของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิต่อหน่วยงานระดับจังหวัดมีลักษณะการประสานงานและพึ่งพาหน่วยงานจากภายนอกคือ หน่วยงานราชการในระดับจังหวัดและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนส่งผลให้นโยบายต่างๆ ของสภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดชัยภูมิจำกัดอยู่ในกรอบของการถูกกำหนดกิจกรรมให้ดำเนินการมากกว่าผลักดันปัญหาขึ้นมาจากพื้นที่โดยตรงพื้นที่ที่มีปัญหาความต้องการที่แตกต่างจากการกำหนดแนวทางของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจะไม่สามารถเสนอความต้องการให้เป็นประเด็นหลักของการผลักดันนโยบายในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับตำบล จนถึงระดับจังหวัดได้ หรือกล่าวอีกอย่างคือ การทำงานของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิมีลักษณะกึ่งราชการหรือราชการแบบกลายๆ จนเกินไป ทำให้ดำเนินการตามกรอบที่กำหนดโดยละเอียดแนวทางอื่นๆ ของพื้นที่ที่เสนอขึ้นมาแต่ไม่อยู่ในกรอบที่กำหนด ซึ่งงานวิจัยของ ณัฐธิดา อ่าวสกุล (2558) ได้ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์จากการค้นพบของเขาไว้ว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองที่ปรากฏในสภาองค์กรชุมชนและเครือข่ายภาคประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นพลเมืองที่มุ่งรักษาสถานะแห่งตนตามกฎหมาย แต่มีแนวโน้มที่จะพัฒนา ไปสู่การเป็นพลเมืองที่คำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะ ส่วนกระบวนการประชาธิปไตย ที่ปรากฏ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยแบบปรีชาหาหรือไม่มีลักษณะที่ก้าวหน้าแบบวิพากษ์เท่าที่ควร เขาเสนอว่ากระบวนการ ประชาธิปไตยในสภาองค์กรชุมชน และเครือข่ายภาคประชาชน คือ กลุ่มประชาสังคม ควรมีการจัดโครงสร้างองค์การทางสังคมแบบไม่เป็นทางการให้

มากที่สุด เพื่อให้สามารถ ระดมความร่วมมือจากสมาชิกทุกคนได้ โดยไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนต่างๆ ลักษณะผู้นำควรเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยทำหน้าที่อำนวยความสะดวกหรือส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วม ลักษณะความเป็นพลเมืองของกลุ่มประชาสังคมควรมุ่งไปสู่พลเมืองที่คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะควบคู่ไปกับ ประโยชน์ของตนเอง และสมาชิกทุกคนในกลุ่มสามารถมีส่วนร่วมได้โดยตรง และการมีส่วนร่วมควรจะเป็นการมีส่วนร่วมอย่างหลากหลายที่ไม่จำกัดกรอบหรือแนวทางของการดำเนินกิจกรรมที่กำหนดไว้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ในรอบหนึ่งทศวรรษ ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551: กรณีศึกษาสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ สรุปข้อค้นพบได้ดังนี้ 1) บทบาทของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ เกิดขึ้นจากแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ที่ต้องการให้ชุมชนเข้มแข็งและจัดการตนเองเกิดขึ้นมาก่อนปี พ.ศ. 2551 โดยมุ่งเน้นประเด็นพัฒนาเชิงพื้นที่ที่หลากหลายเป็นหลักประกอบไปด้วย ด้านสวัสดิการชุมชน ด้านการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ด้านการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย และด้านการแก้ไขปัญหาดิน เมื่อมีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ได้จัดทะเบียนจัดตั้งตามกฎหมายกำหนดโดยมีหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานภายนอกสนับสนุนกิจกรรมเชิงพื้นที่อย่างหลากหลาย และแก้ไขปัญหาให้กับพื้นที่ได้ตรงตามความต้องการ 2) ประเด็นสำคัญในการผลักดันนโยบายระดับชุมชนและระดับจังหวัดพบว่า หน่วยงานภาครัฐยังมีความไม่เข้าใจว่าสภาองค์กรชุมชนมีหน้าที่อย่างไร และกฎหมายไม่ได้กำหนดให้หน่วยงานภาครัฐสนับสนุนด้านงบประมาณ ดังนั้น กิจกรรมหรือแผนงานที่สภาองค์กรชุมชนเสนอและผลักดันเข้าสู่หน่วยงานภาครัฐและองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นจึงได้รับการตอบรับน้อย แผนงานประเด็นใดที่สอดคล้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็จะถูกนำไปแก้ไข หากไม่สอดคล้องก็จะไม่ถูกพิจารณาเข้าสู่แผนงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) นโยบายและผลของการเปลี่ยนแปลงจากนโยบายที่ผลักดันของสภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิต่อหน่วยงานระดับจังหวัดมีลักษณะการประสานงานและพึ่งพาหน่วยงานจากภายนอกคือ หน่วยงานราชการในระดับจังหวัดและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนมีผลให้นโยบายอยู่ในกรอบของการกำหนดกิจกรรมมากกว่าผลักดันปัญหาขึ้นมาจากพื้นที่โดยตรง พื้นที่ที่มีปัญหาความต้องการที่แตกต่างจากการกำหนดแนวทางของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจะไม่สามารถเสนอความต้องการให้เป็นประเด็นหลักของการผลักดันนโยบายได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยครั้งนี้พบว่า สภาองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ที่เกิดขึ้นจากพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 เป็นต้นมานั้น วัตถุประสงค์หรือเจตนาที่จัดให้มีสภาองค์กรชุมชนนั้นคือการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชนโดยให้ชุมชนเข้ามาแก้ปัญหา เสนอปัญหาและจัดการตนเองได้ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อสภาองค์กรชุมชนและขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ควรนำเอาปัญหาจากพื้นที่ที่แท้จริงมากำหนดเป็นกรอบการทำงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ที่หลากหลาย มากกว่าการระบุปัญหาจากหน่วยงานที่กำหนดกรอบให้แคบเพื่อง่ายต่อการบริหารจัดการในแบบฉบับของตนโดยละเลยความต้องการที่แท้จริง ชุมชนควรกำหนดเองไม่ควรให้ใครมากำหนด

2. ข้อเสนอต่อหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญกับสภาองค์กรชุมชนและขบวนการองค์กรชุมชน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมแต่ละครั้ง เพราะปัญหาของท้องถิ่นและการกำหนดแผนงานของท้องถิ่นต้องสัมพันธ์และสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน

3. ข้อเสนอต่อสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน เห็นควรที่จะไม่กำหนดกรอบของกิจกรรม เพราะปัญหาของแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างตามสภาพและบริบทของปัญหา สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนควรให้ชุมชนกำหนดปัญหาและความต้องการขึ้นมา และสถาบันควรเป็นพี่เลี้ยงด้านอื่นๆ แทนการกำหนดและกำกับกรอบกิจกรรม

เอกสารอ้างอิง

ณัฐวุฒิ อ่าวสกุล. (2558). *กระบวนการประชาธิปไตยในสภาองค์กรชุมชนและเครือข่ายภาคประชาชนในพื้นที่ภาคกลาง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

ปัญญาวัฒน์ กระทุมเขต. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองมาปฏิบัติในจังหวัดจันทบุรี: กรณีศึกษาการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชนตำบล* (ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, จันทบุรี.

เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2552). นโยบายสาธารณะเชิงวิพากษ์. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 49(1), 41 – 66.

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2548). *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์

หิรัญญ์ หิรัญพิพัฒน์. (2551). *บทบาทสภาองค์กรชุมชนกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น: ศึกษากรณีสภาองค์กรชุมชน ตำบลหนองทราย จังหวัดกาญจนบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

Kraft, M. E., & Furlong, S.R. (2007). *Public policy: Politics, analysis, and alternatives* (2nd ed.). Washington, D.C.: CQ Press.